

„BUCEGIȘTII”. VACANȚELE ÎN MUNȚI ALE FAMILIEI URECHIA: CONSTRUCȚIA UNEI FILIAȚII LITERARE

“BUCEGIȘTII”. URECHIA FAMILY MOUNTAIN HOLIDAYS: BUILDING A LITERARY AFFILIATION

Ligia TUDURACHI

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”/ „Sextil
Pușcariu” Institute of Linguistics and Literary History
Academia Română, Filiala Cluj/ Romanian Academy, Cluj branch

e-mail: ligia.tudurachi@academia-cj.ro

Abstract: *Focusing on a family of writers that of V.A. Urechii and his sons, Nestor and Alceu, the article aims at a comparative analysis of the family's sociability that they develop in the summers spent at their villas in Câmpina and Sinaia, with expeditions in the Bucegi Mountains, and the literature that feeds on these expeditions. Beyond the opportunity offered by the writings of the Urechii family, we wish to observe the production and efficiency of genealogical forms (Georges Didi-Huberman); the stake of such an approach comes from its historical situation. The moment of founding the Urechia family coincides with the founding of the Romanian culture and nation, making the investigation of their mountain expeditions, genealogical issues, and literary forms gain a political weight with an accent on the nation rather than on the family itself.*

Keywords: travel memorial; Bucegi; heterotopia; filiation; genealogical forms; political formalism; legend; collection.

Munții României au, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o literatură a lor. După 1860, expedițiile care s-au făcut în Carpați au devenit obiect serios de literatură. Înainte de volumele bine cunoscute semnate de Alexandru Vlahuță (*România pitorească*, 1902), de Calistrat Hogaș (*Pe drumuri de munte*, 1912), sau Bucura Dumbravă (*Cartea munților*, 1920), au scris despre drumețiile montane Iacob Negruzzi (*Din Carpați*, 1868; *Primblări (prin munți)*, 1868), Teochar Alexi (*Sus pe Tâmpa. Narațiune romantică*, 1881), Duiliu Zamfirescu (*Din munți*, 1883), Gr.D. Pencioiu [*De pe munți (Schife din voiaj)*, 1886], N.D. Popescu (*Două luni la Sinaia*, 1886), G. Manolescu (*Escursie în Bucegi*, 1899). Ce m-a interesat în paginile de față nu a fost o coborâre la originile acestei literaturi montane românești (deși momentul e cam același), ci fixarea atenției pe o familie anume, cea a lui V.A. Urechii, și pe felul – ritualizat – în care își petrece

această familie vacanțele la munte, în Bucegi, vară de vară. Mai precis, am încercat să înțeleg de ce anume și în ce fel organizarea unor asemenea vacanțe regulate (care devin, pentru copiii Urechia, și un mijloc de educație) antrenează în mod natural, în acest moment de fondare a culturii și a națiunii române, o deplasare a discuției de pe pitoresc și peisaj spre chestiuni care țin de formularea unui patriotism estetic/ de o estetizare a politicului.

V.A. Urechia ilustrează modelul unui tată puternic: a fost nu doar scriitor și istoric, ci și om politic (secretar de stat la Ministerul Instrucției în timpul ministeriatului lui Mihail Kogălniceanu) și participant important la întemeierea instituțională a culturii române. Prin eforturile și la inițiativa sa s-au înființat „Societatea literară” (devenită în 1879 Academia Română), Societatea „Ateneul român” și „Societatea Filarmonică”. A fost președintele „Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor”, care a jucat un rol important în pregătirea Unirii din 1918; și, de asemenea, președintele asociației „Literatorul” și al „Societății române de arme, gimnastică și dăre la semn” (ocupa în 1869 un loc trei la concursul de tir cu pistolul). Familia pe care a construit-o în jurul său i-a prelungit preocupările și i-a reîncărcat obsesiile. Oferindu-le copiilor săi excursii în munți (au o casă la Câmpina și mai târziu una la Sinaia), V.A. le-a furnizat acestora nu doar un mod de a-și petrece vacanțele și modelul unei existențe sănătos-sportive, ci și posibilitatea unei opere. Doi dintre ei, Alceu și Nestor, deși unul inginer (Nestor), și celălalt medic (Alceu), s-au simțit obligați să facă și literatură. Amândoi au privit literatura ca pe o moștenire de familie, ce trebuia dusă mai departe; și amândoi și-au hrănit-o din experiența vacanțelor petrecute în familie în Bucegi.

1. Cine sunt V.A. Urechia, Nestor Urechia și Alceu Urechia

V.A. Urechia se naște în 1834 la Piatra Neamț și moare în 1901. Numele său de stare civilă fusese Alexandrescu. „Urechia” e un patronim, pe care scriitorul și-l atribuie după ce își descoperise o descendență (fictivă) din cronicarul Grigore Ureche. Va începe să folosească acest nume din 1864, dând naștere unei serii de pamflete și de ironii ce devin celebre în literatura română²³ (Lucru deja demn de reținut, fiii săi Nestor și Alceu vor prelua patronimul, nu doar ca identitate literară, ci și ca identitate civilă). Pe lângă această schimbare de nume, V.A. mai trecuse însă prin una, ceva mai devreme: din „Popovici”, cum îl chemase pe tatăl său, clucerul – în „Alexandrescu”. Această primă schimbare i se întâmplase la Academia Mihăileană, unde nu el, ci directorul Petru Câmpeanu făcuse alegerea. V.A. nu-și pierde astfel doar tatăl (mort când el era încă mic), ci pierde – devreme

²³ Cea mai cunoscută persiflare e cea a lui Titu Maiorescu din *Beția de cuvinte* (1873). Câteva versuri satirice la adresa lui V.A. scrisese însă și Eminescu. Și există chiar informații că poetul ar fi intenționat să realizeze o *Urechiadă*.

– și numele tatălui. Începe în acel moment, pentru el, procesul complicat al unei substituiri de modele masculin-paterne²⁴. Mama sa se va recăsători cu Enacachi Cosmiță, funcționar la Iași la Agie; acest părinte „vitreg” îl va salva pe V.A. de holeră în 1848, cu o doctorie secretă. Crescută în casa lui Ioniță Sandu Sturdza, ea își va încredința mai apoi fiul, pentru educație, elvețianului Ballif, ceea ce îl va face să trăiască trei ani în casa acestuia, la moșia sa de la Oșlobeni, în mijlocul unei familii cu patru copii (Alfred, Octav, Duduia și Adela), de care V.A. se atașează profund. E posibil ca aici să se origineze ficțiunea ce va deveni mai târziu obsesivă pentru Nestor, a unui copil care e în același timp orfan și legat de două figuri paterne concurente, ambele pozitive, împărțit între un tată român și un „părinte”-educator francez.

Nici investiția pe care V.A. o face în figura strămoșului „literar” nu se oprește, de altfel, la relația de sânge stabilită cu cronicarul Ureche, ci e dublată de un interes la fel de mare pentru ceilalți doi cronicari moldoveni, Miron Costin și Ion Neculce. Pe Costin, V.A. îl va edita începând din 1886. Mai devreme deja, desprinsese din letopisețul acestuia un episod cu rezonanțe dramatice, pe care îl exploatare într-o încercare de roman (*Logofătul Batiste Veveli*), construit în gustul ideologiei pașoptiste. Ciclul *Legendelor române*, în schimb, pe care le publică în 1891, făcuseră obiectul unei serii de conferințe prin țară care aveau drept scop principal adunarea sumei de bani necesare pentru realizarea unei statui a lui Neculce, finalizată în 1888. Iar pentru formatul prozelor din *Legende române*, modelul îl constituise *O samă de cuvinte* a lui Neculce. Urmaș al lui Gr. Ureche, editor al lui Miron Costin și epigon al lui Ion Neculce, V.A. reușește astfel să îi implice, în moduri diferite, pe toți cei trei cronicari moldoveni în producerea operei sale.

Pe lângă această fantasmare asupra obârșiei și investiția în figura strămoșului, V.A. a mai fost bântuit și de o obsesie a „operei vii”. Își concepușe încă din timpul vieții o serie de *Opere fundamentale*, în 35 de volume, la care scria simultan. Opera proprie, el și-o reprezintă ca pe una în care nimic nu trebuie să se piardă, nici cele mai neînsemnate schițe ale conferințelor pe care le ține. Lucrurile nu sunt lăsate în voia hazardului. Opera e gândită pe modelul marilor culturi, ca o totalitate a textelor sale, în care fiecare din ele își găsește poziția justă. Scriitorul nu lucrează deci cu efemerul, ci cu durabilul. Mitul culturii majore e și un mit al clasicității. Fantasma unei opere construite monumental se întâlnește cu monumentalizarea propriei vieți, redată ca transfigurare christică. La un an după ce debutase în presă cu o fabulă, V.A. scria deja o nuvelă care, fără a fi propriu-zis în format testamentar, e orientată spre succesori și tematizează

---

²⁴ Tatăl său mai avusese fii și dintr-o altă căsătorie, anterioară, cu care relațiile lui V.A. nu sunt extraordinare. Frații săi vitregi învățaseră greaca, el învață franceza.

„moștenirea”: *Grinda de aur sau Privederea unui părinte bun* (1851). În 1871, retras din politică, intenționa să înființeze o școală privată, „Institutul Urechia”, anume pentru educația fiilor săi.

Va folosi mai multe pseudonime: Basile Alexandrescu, Vasile Alexandrescu-Urechia, A., B.A., Cozmuță, Doamna L. (pentru articolele semnate în *Românul* în 1858), Doamna Maria L. (pentru articolele din *Zimbrul și Vulturul*, 1858), Maria Movilă, Popovici, Quis, U.N., V., V.A., V.A.U. (pentru *Balul mortului...*, București, 1865), X.Y.Z. (în *Literatorul* din 1883), V. Alessandresco (în *Foiletonul Zimbrului* din 1855), V. Alisandrescu (în *România literară* din 1855), V. Alexandrescu-Urechilă. Despre Bucegi, el are două texte, scrise ambele în colaborare cu Marie Movilă Boucher și semnate, unul, cu pseudonimul Doamna L. (*Omul muntelui*, tipărit mai întâi în foileton în *Românul*, 1857), celălalt cu pseudonimul Maria Movilă (*Les sept montagnes (histoire moldave)*, publicat la Paris în 1863, din care doar câteva fragmente se vor traduce în 1881 în *Binele public*).

Născut în 1860 și mort în 1941, Alceu e primul fiu al lui V.A. cu Luiza Wirth-Pester²⁵. După un doctorat în medicină la Paris (teza e publicată în 1885), Alceu devine medic în București și profesor de igienă la câteva licee bucureștene. Scrie reportaje și impresii de călătorie în cheie parodică, pe care le publică în *Moftul român*, în *Vieața* (unde în 1895 era și director, alături de Al. Vlahuță), în *Naționalul* sau în *Lumea veche*, revistă umoristică pe care o editează în 1896, și la care colaborează și I.L. Caragiale²⁶. O parte din aceste texte sunt, și în cazul său, semnate cu pseudonim: Dr. Urechia, Iodoform, sau Aur, Iod, Rigomeț. Își face faima unui personaj original ca alpinist, excursionist și biciclist. De la Berlin, Caragiale îi scria în august 1905 bunului său prieten Alceu aceste rânduri: „În fiecare stol de bicicliști, care ca păsările cutreieră țara asta mândră, bravă și bună, plină de frumuseți incomparabile, parcă te văz și pe tine cu bluza ta de mătășică umflată de vânt, pedalând la întrecere cu țugul [trenul] ori cu șiful [vaporul]” (Caragiale, 1942: 447-448).

Născut în 1866 și mort în 1931, Nestor își face și el studiile la Paris, între 1886-1897. Revenit în țară în 1897, devine profesor de geometrie

²⁵ Înainte de Alceu, V.A. mai avusese un fiu, pe Tancred, cu o soție spanioloaică (din marea burghezie spaniolă), pe care o cunoscuse în timpul studiilor la Paris, dar pe care o va pierde la nașterea fiului său. Un an mai târziu, el se va căsători cu Luiza Pester, împreună cu care va avea trei copii: Alceu (n. 1860), Corina (n. 1861) și Nestor (n. 1866). Corina moare în 1890 de o moarte tragică, din dragoste. După 6 ani de căsătorie nefericită la Iași, în 1888 divorțase și se mutase la București, unde se îndrăgostește de căpitanul Guriță. Legătura e oprită de V.A., care îi descoperă Corinei că iubitul îi e de fapt frate vitreg, fiu nelegitim al savantului. Se va sinucide în același moment și Guriță. V.A. pierde în acest fel, deodată, un fiu și o fiică.

²⁶ Adunându-și aceste texte foiletonistice, Alceu Urechia alcătuiește volumele: *Ghiveci* (1894), *Cronicele Doctorului* (1898), *Verzi și uscate* (1900), *Factor răspunzător. Decorat! Mica publicitate!* (1915), *Cu ou și cu oțet* (1920), *La Radio* (1937).

descriptivă la Școala de Poduri și șosele. Din 1898, timp de 18 ani, conduce lucrările de amenajare a șoselei naționale Câmpina-Predeal. La fel ca fratele său Alceu, și ca tatăl său, folosește pseudonime pentru a-și semna cărțile: anagrama N. Aihceru, Inginerul din Bucegi, Bucegicus, Ortens, Arineanu, Simeon Rufu, N. Pan, N. Jnepeanu, Stroe Miclescu, Spiriduș, sau Fantasio; și tot la fel ca tatăl său, pentru volumul *În Bucegi*, care apare mai întâi la Paris, în 1906 [sub titlul *Dans les Carpathes roumains (Les Bucégi)*], colaborează cu o franțuzoaică și alege în acest caz un pseudonim feminin. Absolut toate textele sale au ca subiect Bucegii: chiar și cartea de debut din 1904, care e o carte pentru copii (*Zânele din valea Cerbului. Povești pentru copii*). Urmează apoi: *Sinaia. Bușteni. Azuga. Predeal. Nouă călăuză practică pentru plezirști, cicliști, automobiliști și turiști* (1911), *Dragi să ne fie munții* (1916), *Umbletul pe jos* (1916) și, în 1929, un soi de fiziologie în cheie parodică, *Pseudoturistul român*, care devine cel mai popular dintre textele sale. Dacă V.A. prelucrase în scrierile sale fragmente ale cronicarilor moldoveni, Nestor va dramatiza unele din lucrările tatălui său. Comedia *Carte de bun trai* (Urechia, 1925) e, de pildă, scrisă „după o schiță de V.A. Urechia”.

2. Pitorescul vs intimitatea Bucegilor

Copiii Urechia descoperă la vârsta adolescenței Bucegii ca loc de vacanță, ca o consecință a unei alegeri pe care o făcuse, pentru ei, părintele lor. Acest lucru nu înseamnă însă și că ei nu vor fi conștienți de caracterul heterotopic al acestei alegeri. Înainte de plăcerea în sine a imersiunii într-un peisaj, și mai importantă decât ea, rămâne în aceste plimbări în munți îndepărtarea de ceva: de capitală, cu preocupările de vară ale lumii de acolo și cu temperaturile ei estivale, desprinderea de orizontul de viață urban. Bucegii vor fi nu atât trăiți, cât fantasmați ca un spațiu închis, care separă de civilizație. În textele celor doi, interesul pentru pitoresc va fi de aceea mult mai puțin prezent decât în cazul unor plimbăreți solitari precum Vlahuță sau Hogaș, porniți prin munți alături de un cal ori de un măgăruș care le cară desagii. De altfel nici nu se străbate cu adevărat un peisaj aici, chiar dacă avansarea se face tot călare. Locurile în care se ajunge sunt mereu aceleași (Valea-Seacă, Muntele Moraru, Peștera, Portița, Jepii mici și Claiia Mare). De la un an la altul, excursia se reface în buclă. Ceea ce contează e ca perimetrul „sălbatec” în care se intră, pentru una-două sau trei săptămâni, urmând o instalare acolo, să fie el însuși închis, despărțit printr-o râpă ori printr-o stâncă de restul zonei, fără căi facile de comunicare. Nici interacțiunea umană în interiorul grupului nu e prea importantă, fiindcă, parte a aceleiași familii, participanții se cunosc deja bine și au încredere unii în alții. Probele morale la care sunt supuși copiii au un caracter educativ, nu riscă să descopere

probleme de caracter²⁷, ci le previn. Bucegii lor sunt mai degrabă asemănători insulei pe care o „închiriază” tatăl pentru formarea morală și fizică a fiilor săi în *Scoala Robinsonilor* a lui Jules Verne.

În majoritatea textelor lui Nestor Urechia, grupul e însoțit de doi „educatori”, care fac oficiul de ghizi: un păstor și un vânător. Merită remarcată însă diferența care se face între cele două poziții. În vreme ce păstorul rămâne alături de copii pe tot parcursul aventurii lor montane, vânătorul nu îi însoțește decât până la limita teritoriului care se va formaliza heterotopic. El îi introduce în acest teritoriu și apoi va reveni să îi extragă. E ca și cum vânătoarea, cu ceea ce implică ea specific – alergare, urmărire, etc., nu s-ar putea desfășura în cadrele acestei literaturi; ca și cum ceva din tiparul interacțiunii cu mediul pe care ea îl presupune nu ar fi compatibil cu formatul heterotopic al acestei experiențe de familie. Gestul care devine în schimb caracteristic aici pentru relația cu natura e cel al colecționarului: gestul clasificator, de inventariere. El poate fi un gest al botanistului, care „erborizează” – sau gestul folcloristului, care culege snoave și legende ale locului. E nevoie de blândețe și de protecție, în organizarea acestui „refugiu” – și de aici implicarea unei intimități, inclusiv domestice. Spre deosebire de vânătoare, folclorul cules, la fel ca și ierbarul devin/ pot deveni parte a acestei intimități. „Cu tine [ghidul] am petrecut nopți senine sub cer țintuit cu mii de diamante sau în bodeiașe ciobănești părăsite, în care, pe lângă vâlvătaia focului de jnepeni din vatră, *stam în cămașă*, ascultându-ți cu drag snoavele... În tovarășia ta am avut senzația aceea desfătătoare a ademenirii prăpăstiilor care își deschid hăurile trădătoare sub pașii cutreierătorului Jepilor, Caraimanului, Coștilei, Morarului, Bucșoiului: alături de tine m-am luptat cu jnepenii încolăciți pe după picioare, m-am târât prin hornurile pieptoase, m-am rostogolit prin șiștoace bolovănite, am alunecat pe seninări lucioase sau pe povârnișuri de iarbă îmbrebenată, m-am scoborât prin câte un *scăpat* adânc, spre a ajunge într-un *sfârșit de lume* încă necunoscut pasului omenesc... În același timp, cu tine mi-am stins setea la izvoare tainice, mi-am umplut pieptul cu boarea înviorătoare” (s.n.) (Urechia, 1979: 210).

Pe de altă parte, însă, prin colecție se informează despre resursele unui teritoriu, ceea ce stabilește o relație directă și imediată cu identitatea

---

²⁷ Se poate măsura diferența între acest format al expediției montane *în familie* și cel pe care îl are în vedere Bucura Dumbravă în *Cartea munților*: al grupului de excursioniști care se recrutează dintre necunoscuți. Ghidul ar trebui să aibă, în acest din urmă caz, ochiul format tocmai pentru caractere, fiindcă în primul rând cu caracterele ajunge să se confrunte pe munte și de ele poate depinde supraviețuirea: „Bagă la cap, drumețe – scrie Bucura Dumbravă în capitolul *Tovarășii* –, și nu pleca la munte cu orișicine. Nici dacă conduci tu, nici dacă conduce altul. Tu, cătană, alege-ți bine căpitanul. Iar tu, căpitane, nu primi decât câtană zdravene. Cercetează-ți tovarășii fizicește și sufletește, și vezi de sunt buni de codru verde [...] Căpitănia drumețească nu este întemeiată pe silă și frică, ci pe încredere. E o căpitănie ideală – o pildă a căpităniei viitorului” (Dumbravă, 1924: 6).

națională. În momentul ei de întemeiere, literatura română a constituit colecții: de ruine, de monumente arheologice, de folclor. I se adaugă aici atlasele botanice. Pare că e suficient faptul că tatăl fusese contemporan cu momentul fondării culturii naționale și participant direct la evenimentul acestei fondări, pentru ca problematizarea identității familiale să se transpună ca problematizare a identității naționale; iar colecțiile (private și infantile) în a căror realizare se investesc fiii săi să capete o altă importanță. Intimitatea partajată a excursiei montane implică intimitatea și în cadrele istoriei naționale. Se reface aici distincția pe care o stabilise altădată Thibaudet, în *Stilul călătoriei* (Thibaudet, 1973: 310), între călătorii care *văd* și cei care *simt*. Natura e pentru primii decor, pentru ceilalți afect: afecțiune; afecțiune familială.

3. Despre dificultatea moștenirii

Deodată cu transformarea expediției în munți în subiect de literatură, tema care va deveni centrală, în textele lui Nestor și ale lui Alceu, va fi cea a filiației. Dacă tatăl fantasma relația sa de sânge cu cronicarul Ureche, în textele fiilor se vor regăsi cam toate relațiile filiale posibile: primul născut și moștenitorii de drept, relațiile acestora cu născuții dintr-o altă căsătorie, fiii adoptivi de toate felurile – de la copiii adoptați ai unor prieteni francezi, până la bebelușii anonimi găsiți în fața porții, ori bastarzii. Nestor și Alceu nu îi vor prelua părintelui lor doar pseudonimul literar, transformându-l în patronim. Se vor lăsa în multe feluri impregnați de moștenirea paternă²⁸. Devenită obsesivă, relația filială nu e însă și una ideală. Liniile devin oblice și se multiplică tocmai acolo unde ar fi fost de așteptat să fie reprezentată moștenirea senină și linia dreaptă.

Fii legitimi și fii adoptivi

Robinsonii Bucegilor a lui Nestor Urechia (Urechia, 1923) are ca obiect chiar expediția în munți organizată în familie. Nu e o expediție făcută cu tatăl, ci una între frați. Sunt trei băieți, legați de o moștenire. Acțiunea debutează în vara lui 1875, la casa Vereștilor, undeva pe lângă Ploiești. Cei trei copii, toți în jurul vârstei de 15 ani, sunt, după numele lor, Mitu, Dinu și Nelu. „Uniți, ca degetele unei mâini” (22), aceștia vor fi mereu prezentați ca o „treime”, „treimea Mitu-Dinu-Nelu” (21): o „treime veselă” și „jucăușă”. E prevăzut un întreg capitol (*Cine erau Mitu, Dinu și Nelu*) care dezvoltă chestiunea filiației. Mitu e întâiul născut al boierului Verescu, fiul său legitim: „Din căsătoria sa cu o domnișoară Tifalis, fată de Greci bogați,

²⁸ Pentru ediția din 1904 a *Legendelor române* ale lui V.A., cea în două volume, a fost prevăzută, pe pagina de gardă, această notiță: „Exemplarele ne iscălite de unul din moștenitorii lui V.A. Urechia, vor fi urmărite”. În consecință, Alceu își depunea semnătura olografă pe volumul al doilea, în vreme ce Nestor îl asuma pe cel dintâi.

căpătase un băiat, pe Mitu. Mama murise dând naștere copilului” (Urechia, 1923: 16). Nu e greu de recunoscut aici realitatea familiei Urechia, doar că soția moartă la naștere a acestuia fusese spanioloaică. Mitu se găsește pe poziția lui Tancred Urechia. Cel de al doilea băiat, Dinu, e văr dulce cu Mitu, crescut însă tot de boierul Verescu, după ce își pierduse tatăl: „Boerul Toma mai primise și pe Dinu, băiatul unui frate, mort de tânăr, nelăsând nicio avere” (Urechia, 1923: 17)²⁹. Deschisă cu Dinu, linia fiilor adoptivi continuă cu Nelu, într-o ecuație de astă dată mai complicată, care implică și figura străinului. Rămas orfan, Nelu fusese încredințat spre creștere lui Louis Viré, profesorul francez care se ocupă de educația copiilor Verescu: „Băiatul, fără de mamă, ca să-l crească, avu norocul să fie dat în încredințarea bătrânului profesor francez Louis Viré, adus de vornicul Androne, pentru educația lui Toma, și pe care acesta îl păstrase în casă, ca pe un odor al familiei Verescu” (Urechia, 1923: 17). Legătura de sânge a acestui „fiu” nu mai e de astă dată cu boierul Verescu, ci cu Louis Viré: „În sfârșit, Nelu, adică Ionel, adică Jean Viré, nepoțelul preceptorului, fusese și el *alipit* pe lângă Miu” (Urechia, 1923: 17). E de observat că, odată „alipit”, numele copilului francez se românizează. Dar, în același timp, prin adăugarea lui Nelu în „șirul” fraților, chestiunea paternității ajunge să așeze cu drepturi și justificări egale (mai târziu textul lui Nestor va reveni în mai multe feluri asupra acestei idei) un francez și un român, și, prin ei, cele două culturi, amestecându-le, la „rădăcină”. „Frăția” celor trei băieți se dovedește a fi astfel realizată în egală măsură prin tată și prin dascăl. Prin relația care îl leagă de Nelu, devenit fratele lor prin înfierea de către Verescu, Louis Viré nu va mai fi perceput nici de Mitu și de Dinu doar ca un educator, ci și ca un tată adoptiv. Și astfel, acolo unde instituția paternă ar fi trebuit ca, prin unicitatea ei, să constituie un factor de unificare a unor copii de extracții diferite, cărora le-ar asigura, la un mod democratic, drepturi egale, această instituție se dedublează, în mod neașteptat. În asumarea obligațiilor lor paterne, figura lui Verescu și cea a lui Louis Viré vor deveni complementare – și, implicit, concurente. O filiație problematică se lasă astfel observată. E dificilă și oblică și relația fraților între ei, și relația fiecăruia din ei cu figura paternă. Sub pretextul unor informații suplimentare despre felul în care e organizat, la București, programul de vară al educației și recreării celor trei copii, o notiță de subsol informează, *mine de rien*, tocmai în acest punct al narațiunii, despre activitatea literară a lui V.A. Urechia: „Din când în când se jucau, la același Teatru Național, piese originale, cu subiecte patriotice, printre care „Banul Mărăcine” al lui V.A. Urechia avea însușirea să desfunde mahalalele și să se

²⁹ „Din tânăra treime Mitu-Dinu-Nelu se cuvine să despărțim pe cei doi d’întâi, ca fiind rude, veri buni, amândoi din neamul boieresc al Vereștilor. Conul Toma Verescu, tatăl lui Mitu, unchiul lui Dinu, era un boer de viță veche, care *moștenise* de la tatăl său...” (Urechia, 1923: 16).

desfășoare în fața unui auditoriu cu simțiri simple, curate, binevoitor și entuziast” (Urechia, 1923: 19). E un mod discret în care naratorul ține să marcheze, încă o dată, o distanțare a fiilor față de „adevăratul tată”, întărind existența unui sentiment nefiresc de înstrăinare acolo unde, în aparență, textul descrie o relație filială perfectă, în ciuda extensiei pe care o suportă. Căci boierul Verescu e cu adevărat un tată bun, care asumă, îngrijește și educă fără să discrimineze³⁰. Un lucru asemănător va face Alceu Urechia, în *Din memoriile unui explorator român. 24 de ore la Iași* (Urechia, 1921), incluzând în tabloul pe care îl face sălii unei ședințe a „Societății geografice române” o imagine a lui V.A., dormind. Figura paternă e asociată în mod explicit cu organismele puterii și cu regalitatea. Dar ea nu e, prin somn, decât o „figură letargică”, pe care Alceu o mărește, hiperbolic și caricatural, până la formularea unei „letargii geografice”: „Nu zic, în anelele somnului sunt celebre toate ședințele „Societății geografice române”, niciuna însă nu-și merită atât faima ca cea de la 18 Ianuarie 1897. Ce ședință! Ce aghioase! M.S. Regele dormea, M.S. administratorul domeniilor coroanei dormea, dormea dl. Lahovary, dormea dl. V.A. Urechia, dormea conferențiarul” (Urechia, 1921: 124).

Încă un fiu, al patrulea, vine să îmbogățească, în *Robinsonii Bucegilor*, formele de adopție deja ilustrate. E vorba de Ciulică. Introducerea lui se face într-un capitol de sine stătător, construit în simetrie cu cel care îi prezentase împreună pe primii trei frați: *Se ivește Ciulică – Cine era Ciulică*. Dacă cu Nelu se ieșise de pe linia sângelui, pentru adopția unui copil ce aparținea unei alte națiuni și unei alte culturi, cu Ciulică aria de cuprindere în filiație se lărgeste spre alte categorii sociale. Ciulică e un „copil găsit”, care nu mai face parte doar din rândul dezmoșteniților, ci și al celor lipsiți de șansă, al multitudinii. El va fi *cioban*, chiar dacă i se oferă șansa educației: e cioban prin vocație, încarnare a spiritualității românești în forma ei cea mai simplă și mai sănătoasă. „Pe Ciulică, adică pe Mircea, Mirciulică, Ciulică, îl găsisse boierul Toma, treizeci de ani mai înainte, într-un amurg de vară, la poarta cea mare a curții din Câmpina, sub forma unui prunc de vreo lună, care scâncea cu disperare, înfășat în niște scutece nu tocmai curate. Luase copilașul în brațe și cum, pesemne la căldura pieptului lui Verescu, bietul țânc parcă zâmbise, i se făcu boierului o milă nespūsă de acest *sărman pui de om aruncat*; în loc să-l ducă la Primărie, îl încredință mamei Neacșe să-l crească” (Urechia, 1923: 39). Ca și în cazul celorlalți trei fii, acest copil e „chemat” de Velescu prin diminutiv, e și el alintat. Incluzându-l în ordinea fiilor pe acest *fiu-cioban*, boierul Velescu își organizează în fapt, prin el, o relație de afecționare și grijă familială cu însuși poporul român, pe care

³⁰ Alt lucru de remarcat e că din acest peisaj lipsesc mamele naturale: toate figurile feminine care asumă îngrijirea copiilor sunt mame surogat. Autoritatea paternă e singura care oferă model și constituie autoritate.

Ciulică îl încarnează simbolic. Rolul concret care i se atribuie lui în narațiunea din *Robinsonii Bucegilor* va fi acela de „ghid în Bucegi al domnișorilor”, cadru în care funcționează în același timp ca un frate mai mare (distanțat de ceilalți trei, căci nu e parte din „treime”), și ca un substitut de „educator”, căci Viré e prea bătrân pentru o asemenea misiune. După ce a fost dublată prin figura de „străin” a lui Viré, poziția paternă se vede încă o dată concurată de rolul de pedagog acordat lui Ciulică. Trebuie subliniat însă că implicarea educativ-protectoare a „ciobanului” devine posibilă și se prezintă ca o necesitate chiar/ și numai în acest cadru, al expediției montane, ceea ce ne obligă încă o dată la o atentă considerare a investiției pe care o face familia Urechia în aceste escapade și la semnificațiile ei generale. „Triada” fiilor își corespunde cu „triada” taților, construită ca o triadă Boier-Străin-Păstor.

Străinul și Ciobanul

Asupra acestei paternități împărțite, Nestor Urechea revine și într-un cadru mai puțin marcat ficțional, în *Vraja Bucegilor* (Urechia, 1927). Volumul se deschide cu un capitol intitulat *Premergătorii*, care instituie o logică a filiației tocmai ca logică constitutivă a călătoriei în munții Bucegi, importantă pentru momentul fondator al acestui gen de loisir. Prezența ca un soi de „părinți ai patriei”, „bucegiștii premergători din epoca eroică a turismului în România, atunci când pe plaiuri nu era nimic clădit, fără numai primitive bordeie ciobănești și rare stâne, atunci când se încolăceau pe după grumazii piscurilor numai cei însuflețiți de dorul aventurilor, profitori de întâmplări primejdioase, cei porniți din imboldul dragostei pătimașe de Natură” (Urechia, 1923: 190), acei „bucegiștii premergători care, cu vorba, cu scrisul, cu fapta au luptat zeci de ani spre a pune în lumină Vraja binefăcătoare a Bucegilor și a îndemna generațiile viitoare la câștigarea de sănătate fizică și morală, prin cutreierarea acestui falnic lanț al Carpaților noștri” (Urechia, 1923: 191) sunt, cum se vede, nu doar primii care parcurg Bucegii, ci și primii care scriu despre ei. Fondatori, altfel spus, deodată ai parcurșului turistic și al formei/ formelor literare pe care acest parcurș le hrănește. Or, tocmai pentru a cuprinde și înscrierea textuală și parcurșerea teritoriului, ei sunt selectați din două categorii, care nu sunt altele decât a *Străinului* și a *Ciobanului*. Străinii numiți aici bătuseră primii Bucegii, înainte ca orice scriitor român, ba chiar și orice botanist român³¹, să o facă. E

³¹ De remarcat – voi reveni asupra ideii – că această precedentă e stabilită în raport cu intelectualii români: scriitori, botaniști etc. E ca și cum un turism al Bucegilor nu s-ar fi putut fonda altfel decât prin implicarea intelectualilor: a celor străini mai întâi, și apoi, după modelul lor, a celor români, ca „fii” (în unele cazuri, la propriu) ai primilor, căci sunt școlii în marea lor majoritate la Paris: D-rul D. Brândză, botanist, D.A. Sturdza, D. Grecescu, Nicolae Bogdan, doctorul Petre Gold Haret.

vorba de Carol S. Gold (în 1837-1838 și apoi în 1842-1843), de J.A. Vaillant (în 1839), de Baronul de Talleyrand-Périgord, de comisarul Franței în Principate (în august 1857) și de J. Béclard, consulul general al Franței în Valahia (în 1858). Efectuarea „expediției” nu rămăsese fără consecințe în ce privește implicarea lor în cauza națională românească. Unii din ei o făcuseră prin amestecul sângelui. E cazul lui Carol S. Gold, de origine hanovrez, dar bunic de români [„unul din bunicii fraților Haret, care a explorat Bucegii în verile anilor 1837-38, 1842-43” (Urechia, 1979: 191)]; alții, precum J.A. Vaillant, vor avea un rol important de jucat în evenimentele de la 1848³². Ciobanul din Bucegi e investit și el cu o vocație fondatoare. Și în cazul său străbaterea munților, croirea cărărilor și schițarea traseelor se confundă cu românismul programatic, căci e făcută „cu ideal”: „bag de seamă că am trecut cu vederea pe cel mai vechi cutreierător al Bucegilor, a cărui ființă se pierde în negura unui trecut de aproape două mii de ani: *ciobanul român*, care a purtat facla românismului și în Caucaz, de la Tisa până la Dunăre, în Balcani și în munții Pindului. Acest umil cioban român este cel mai nobil simbol al romanității noastre înfrânte adesea, dar niciodată nimicată, ci *semper rediviva*” (Urechia, 1979: 187). Numele de pe această filieră „păștoască” a „fondatorilor” sunt la fel de puține și de prețioase ca și cele străine. Nu se „califică” ca ciobani ai Bucegilor decât moș Mitru (Bran), Prunaru, Ștefan din Moraru, Aron și Moș Zmeuraru. Acești câțiva sunt cu toții „ciobani de rasă”, a căror ciobănie „se perpetuează din tată în fiu”. Pe ei, aparținând de această perioadă mitică a excursiilor în Bucegi, Nestor Urechia îi va distinge de ciobanii prezentului (său) decăzut, pe care îi califică ca doar „întâmplător ciobani”³³. Dacă Străinul inventează forma literară care să înscrie Bucegii (prin memorialul de călătorie, și prin legenda montagnardă – voi reveni asupra acestui lucru ceva mai încolo), vocația fondatoare a Ciobanului e și ea echivalată cu un gest formalizant: el înscrie o hartă. „Păstorul, păcurarul român *a scris, cu tălpile opincilor lui* (s.n.), acea rețea de poteci, cărări și cărării de care te folosești tu astăzi, excursionistule”. O diferență lexicală importantă în textele lui Nestor Urechia mai merită a fi reținută de aici: aceea

³² Scrierea lui J.A. Vaillant cu titlul *La Roumanie ou histoire, langue, littérature, orographie, statistique des peuples de la langue d'or, ardaliens, vallaques et moldaves, résumés sous le nom de romans* (Paris, Artur Bertrand, éditeur, 1844), și în special vol. III al acestei lucrări (*Orographie ou promenades pittoresques au Monts Bucegi*), a fost unul din textele care au influențat scriitura cu teme montane a familiei Urechia. A fost un model mărturisit al textului pe care îl publicase Nestor Urechia, mai întâi la Paris, sub titlul *Dans les Carpathes roumains (Les Bucégi)*, în 1906, tradus ulterior în română ca *În Bucegi*.

³³ „Cu adâncă părere de rău sunt silit să sfârșesc cu trista constatare: acești ciobani de rasă, cari se perpetuează din tată în fiu, nu mai ființează astăzi. Cei ce păzesc oile pe Bucegi (și acelea puține la număr) sunt oameni străini de meseria ciobăniei, *întâmplător ciobani*, fără tragere de inimă în îndeplinirea însărcinării date, fără ideal, nefiind în stare a prețui minunățiile Firei” (Urechia 1979: 199).

între „bucegîst” și „excursionist”. Folosirea primului termen se restrânge la momentul fondator al turismului în Bucegi și atestă, neapărat, o vocație. Nouă reiterare a aceleiași ordini a filiației, excursionistul e, în schimb, un „urmaș” al bucegîstului: dar un urmaș nedemn, decăzut. Un simplu epigon.

Mizele se ridică, din nou vizibil, la începutul textului din *Vraja Bucegilor*, de pe relațiile de familie pe identitatea națională. Investiția în proiect e și aici cu mult peste cea la care te-ai putea aștepta. „Invenția” a ceea ce pare o simplă practică sportivă și turistică e descrisă în termenii fondatori ai unei instituții. Fondarea acestei practici devine simultană – și ajunge să se confunde – cu fondarea culturii române și a identității naționale.

În același sens e semnificativă și o istorie a „moștenirii” pe care o găsim în *Robinsonii Bucegilor*. Căutându-și plantele pentru ierbar, în cele două săptămâni de „naufragiu” pe Valea Seacă, Mitu (fiul legitim) descoperă acolo o inscripție, într-o limbă ce pare ininteligibilă, o română ciudată, ermetică: „La doi trei deno/ Șidresapaloaro/ Ceap ap pă mel acu/ Zepaoita de dai cu tău” (Urechia, 1923: 244). Rezolvarea acestei ghicitori îl va preocupa mai apoi neîncetat. După revenirea la Câmpina a grupului, el va reuși să dezlege misterul, printr-o ingenioasă lectură în diagonală, în urma căreia obține: „Zece pași, apoi la dreapta doi, sapă de trei palme, dai de oala cu norocul tău” (Urechia, 1923: 276). E vorba deci de o comoară, îngropată chiar în peștera în care adolescenții dormiseră. Tatăl îl sfătuiește să plece din nou să o caute, însoțit doar de Ciulică, lucru pe care Mitu îl va face întocmai. Comoara nu e mare, și e compozită: „câțiva „poli” franțuzești, câțiva galbeni austriaci, două piese de cinci lei cu efigia lui Louis XVIII, niște lire turcești. Încolo nimic” (Urechia, 1923: 278). Tot tatăl o evaluează la cinci sute de lei. Și tot el îi sugerează lui Mitu cum să o împartă. „Comoara” devine astfel „moștenire”. Partea cea mai importantă ar urma să-i fie oferită lui Ciulică. „Nu te gândeai numai la plăcerea ta – spune tatăl. Privește și împrejură-ți la cei de o samă cu tine, care ți-au fost tovarăși la necazuri, sau la cel smerit care ți-a ajutat la nevoie. [...] Uite, vei pune la casa de economii una sută de lei, pe numele lui Ciulică, amintindu-ți ce călăuză înțeleaptă, ce tovarăș ocrotitor v-a fost în Bucegi” (Urechia, 1923: 280). (Dinu și Nelu vor primi fiecare câte 50 lei, pentru restul sumei urmând ca frații să decidă împreună cum va fi folosită abia peste 30 de ani). Tatăl se îngrijește, prin urmare, în primul rând, de resursele ciobanului: adică ale poporului, pe care acesta îl reprezintă. Se îngrijește, cu alte cuvinte, de moștenirea care e cel mai dificil de reglat dacă nu există un act testamentar. Educația fiului (și a fiilor) merge în sensul acesta: să primească, întâi, cel pe care nu legătura de sânge îl îndreptățește, ci o obligație morală pre-definită: tocmai aceea în virtutea căreia familia se extinde până la limita națiunii. Mai trebuie însă observat și că moștenirea aceasta de a cărei transmitere și administrare se îngrijește tatăl nu e alcătuită din bunuri pe care el însuși să le fi obținut. E o moștenire străină (amestecul

de străini e încă o dată reiterat), „găsită”, pe care, însă, tatăl o evaluează și o transformă în valoare locală și în patrimoniu familial.

În realitate, istoria acestei „comori” e departe de a implica un joc al hazardului. Amestecul de monede atestă implicarea unor străini în parcurgerea acestui teritoriu și e recunoașterea valorizată – din partea culturii căreia acest teritoriu aparține – a însăși acestei parcurgeri istorice. Asistăm din nou, prin intermediul Bucegilor, la conversia spre o „moștenire” culturală a unui patrimoniu material. Chiar acesta e efectul implicării tatălui, care devine astfel un administrator de reminiscențe și amprente (culturale) străine.

Pedagogul ca ghid montaniard

Importantă în textele familiei Urechia despre munții Bucegi nu e doar figura Străinului, și necesitatea/ aproape obligația de a-i urma acestuia atunci când e organizată călătoria, ci și imposibilitatea de a efectua o asemenea călătorie în absența unei inițieri culturale prealabile. Altfel spus, expediția în sălbăticie nu poate fi făcută decât de ființele educate. Pentru familia Urechia, muntele face parte dintr-un program educativ, educație însă în mod esențial culturală și morală, și abia în al doilea rând sportivă.

Mai mult, muntele devine un mijloc de verificare a calității acestei educații, în vederea unui cadru de acțiune politică. Ideea de ucenicie e cât se poate de subliniată: „ucenicii bucegiști”, formulează Nestor în *Robinsonii Bucegilor*; sau, tot el, „candidații alpiniști-bucegiști” (Urechia, 1923: 155). Or, nimic din toate acestea nu s-ar fi putut realiza cu ajutorul unui simplu ghid. Se poate încă o dată măsura în acest punct diferența între perspectiva familiei Urechia asupra Bucegilor și cea a Bucurei Dumbravă, din celebra sa *Cartea munților*, publicată tot la începutul anilor 1920, ca și majoritatea textelor lui Nestor. Interesul acolo e unul pur turistic, explorarea e în primul rând sportivă. Preocuparea e pentru cum se constituie grupurile, pentru echipament și hrană, pentru tipurile de atracții pe care le oferă natura, etc.

Imperativul educației livești făcută pe texte străine, ca experiență ce premerge cunoașterea munților, e, în schimb, la Nestor, atât de mare, încât până nici Ciulică nu i se poate sustrage. Deși refuzase educatorul român pe care i-l oferise boierul Toma (învățătorul din Câmpina), fiul-cioban ajunge să își compună în secret o bibliotecă, cu texte pe care le citește din proprie voință. Această bibliotecă include doar câteva volume, „furate” toate din podul casei boierești de la Câmpina (lecturile furate, în locul celor oferite de boierul Toma, arată din nou raportul dificil cu figura paternă). Iar aceste volume sunt traduceri din literatura franceză: *Robinson* și *Genoveva*, *Misterele țintirimului Per Lașez* și *Istoria Manoni Lesco și a cavalerului de Grio*. Ciulică face o obsesie pentru aceste texte. Mintea lui se impregnează într-o asemenea măsură de caracterele personajelor și de replicile lor încât, în Bucegi, le va servi celor trei „domnișori” mai multe citate decât își oferă ei

înșiși unii altora după lecturile făcute sub supravegherea atentă a dascălului Viré – și considerabil mai multe decât sunt sfaturile lui practice.

Ar fi totuși de observat că figura de Străin care interesează aici, pentru a împlini rolul de ghid, nu e chiar una obișnuită. E figura unui străin care a rupt sau a vrut, la rândul lui, să rupă o filiație, care s-a îndepărtat de spațiul natal (îndeosebi francez), pentru a se acomoda la spațiul românesc și pentru a se reinventa în acest spațiu. Totul, în trăirea acestei experiențe montane, se petrece, și pentru el, ca și pentru românul care îl va urma pe cărările de munte, în sfera unei memorii culturale, și în același timp a unei memorii afective: cele două sunt strâns legate. În această memorie se întâlnesc și se luptă o origine, ca moștenire renegată – și o nouă afiliere identitară, românească.

Scenariul pe care îl construiește Nestor Urechia pentru *În Bucegi* e cel al unui fiu (Mircea Trestianu) trimis de un tată român, în toamna lui 1872, la un prieten de-al său francez, care se retrăsese de ceva vreme să locuiască în sălbăticia Bucegilor, în vederea unei excursii ghidate. Or, acest prieten care îl inițiază pe fiul-român în „tainele” munților românești, al cărui nume – Jnepeanu – e de acum românesc, se dovedește a fi la rândul său fiu al unui tată francez, care, acela, făcuse cu adevărat experiența *originară* a Carpaților noștri, în 1791. Exemplaritatea experienței paterne și caracterul ei memorabil sunt atestate/ și datorate – ca mereu la Nestor Urechia – unei forme literare. Tatăl își *scrisese* impresiile, în formatul memorialului de călătorie; fiul „găsise” manuscrisul (*Memoriile lui Genépin*), îl folosisse ca „manual” al Bucegilor pentru propria sa inițiere, și îl va folosi mai apoi și pentru inițierea lui Mircea. Parcurgerea (în prezent) a munților e mediată de un text literar care îi preexistă, datând din momentul fondării acestei practici/ și a culturii române: un text produs de „tatăl” francez. Carpații românești nu vor fi decât un spațiu în oglindă al Alpilor francezi, parcurși mai devreme, înainte de dezrădăcinare. Se vede poate cel mai clar aici cum două filtre sunt impuse expediției românești în Bucegi. Primul e cel al culturii străine, cel de al doilea e cel al teritoriului străin. Călător francez temerar în Bucegi, Genépin, „pionier” bucegist, nu e decât un călător nostalgic, interesat să reitereze, în spațiul său de adopție, o experiență a spațiului său natal. O face cu conștiința unei imitații. Și geografic, și toponimic, lectura făcută de el Bucegilor e una indicială. „Îndepărtându-ne spre cătunul Posada, adunătură de câteva căscioare strânse împrejurul vămii și ospătăriei. Numirea de *Posada*, pe care n-o băgasem de seamă până atunci, mă puse pe gânduri. Vorba aceasta cu chip spaniolesc, ajunsă de la poalele Pirineilor la piciorul Bucegilor, îmi aminti Spania și vecina sa, Franța. *Franța, țara mea*, ale cărei zări nu le mai privisem de mai bine de 40 de ani. Ființa în Apus o țară bogată și frumoasă... de soarta acestei țări eu nu mai vrusesem să știu nimic, o părăsisem fără gând de reîntoarcere, și nu mai vorbeam decât cu băiatul meu limba franceză [...].

Suisem la Posada și, în adâncul inimei mele îndurerate, șoptii: Franța, Franța! și pleoapele mi se umeziră” (Urechia, 1979: 73). Procedul e al unei simulări și, deodată, al unei stimulări a spațiului românesc să se asemene cu cel francez/ elvețian: „[...] deodată o fanfară izbucni de pe coasta Floriului. Crezui că aiurez. Auzeam sunetele de goarnă ale unui vânător de cerbi cu copoi (*chasse à courre*): deșteptarea vânătorilor, hallali și „les honnerus du pied”. Mă făcusem stană de piatră... Eram acum martorul unei vânători de cerb cu copoi, după chipul celor întocmite de starețul mănăstirii vosgiene Tertainx, al căror înverșunat părtaș eram, în copilăria mea; întineream cu o jumătate de veac!..” (Urechia, 1979: 75).

În realitate, ceea ce vedem aici e o utopie a *vieții (întregi) ca loisir*, susținută de figura acestui străin care se poate instala pe termen nedeterminat într-o existență de *turist*, atâta vreme cât a avut grijă mai înainte să deplaseze această existență într-un spațiu *străin*, pe care nu îl cunoaște și nu îl controlează, pe care urmează să îl descopere – și își rezervă timp să îl descopere. Genépin își făcuse o colibă pe fundul Văii Cerbului, la un ceas depărtare de Bușteni, și acolo își crește și educă fiul. El se va îmbrăca ca țărani noștri, dar își va rosti în continuare în franțuzește „vorbele de vânătoare”. Acesta e, de fapt, spectacolul cel mai neașteptat pe care îl pot oferi Bucegii. El nu ține nici de pitoresc, nici de întâlnirea cu vreun căprior, ori cu vreun animal legendar, ci de apariția unui francez-în straie românești. „Minunată întâmplare! Nici cu gândul nu mi-ar fi trecut prin minte vreodată că voi întâlni, la poalele Bucegilor, pe un francez, sub înfățișarea unui țaran român” (76). Și cum e turistul acesta străin, în haine populare, care se instalează *pe viață* în munții românești? „Deschid ochii, privesc Bucegii și sunt un *om cuminte*” (Urechia, 1979: 88) – formulează Mircea Trestianu, refăcând, la o generație distanță, experiența tatălui său.

Pe de altă parte, această experiență de *loisir* asumată prin Străin e una emancipatoare, care se leagă strâns – cauzal – de o acțiune politică. În Bucegi, Genépin se întâlnește, în 1839, cu J.A. Vaillant, celălalt „călător francez în Bucegi” care scrie un memorial. Și unul și altul deveniseră între timp apărători ai românismului³⁴. Fac împreună o expediție pe vârful Omul, iar gândul lor, odată ajunși acolo, e de a înfige, „pe piscul cel mai înalt al Bucegilor steagul tricolor al viitoarelor principate unite” (Urechia, 1979: 77).

³⁴ „Întorcându-mă, văzui, alergând spre sud, dealurile desprinse din șirul Carpaților, descrescând în zare. La dreapta, odihnea, sub fierbințeala de amiază, podișul Brezelor, pajiști și livezi zâmbitoare, dedesubt Prahova, smucindu-se în sfârșit din chei întunecate, se revărsa într-o albie largă, Dunărea, udând insule de verdeață, unde salcia și plopul argintiu se înfrățeau cu cătina roșie. Ce de mândrețe răspândită pe acest pământ românesc! Nu, nu aveam nicio părere de rău. Găsisem în aceste locuri sălbatice și mărețe o omenire puțină, dar blândă, o primire prietenoasă, o seninătate a minții fără seamăn, o viață fără zvrăcoliri deșarte [...]. Toate, toate mă îndemnau să iubesc munții aceștia și țara românească și neamul românesc” (Urechia, 1979: 74).

Au deci premoniția unirii, înainte ca ea să se întâmple. Vor fi însă oprți de o furtună. E încă prea devreme pentru ca steagul românesc să fluture pe vârful Carpaților. Totuși, „expediția” celor doi „bucegiști” francezi a schițat deja, simbolic, „profetic”, gestul cel mai semnificativ pentru românitate.

Despre Robinsoni

Pentru „ucenicii bucegiști”, Nestor Urechea mai găsește un „nume”. Și îl oferă chiar prin intermediul lui Ciulică: acela de Robinsoni. Dacă una din cele trei cărți preferate ale lui Ciulică e *Robinson*-ul lui Daniel Defoë (1719), acesta e și prototipul pe care îl vor ilustra cei trei „frați” ai săi pe care îi inițiază în tainele munților. Ciulică decide, deci, asupra tipului de erou pe care ei îl încarnează. E interesantă și alegerea pluralului pe care o face Nestor în *Robinsonii Bucegilor*, căci – cel puțin la prima vedere – ea pare să contrazică esența modelului³⁵. Cum mai poate fi vorba de pierdere în sălbăticie dacă cel care se pierde nu e singur, ci în grup – ba chiar în familie? O sugestie pe care o găsesc la Marthe Robert (Robert, 1983) mi se pare că poate explica interesul lui Nestor pentru această figură. Naufragiul lui Robinson Crusoé angajează, după Marthe Robert (Robert, 1983: 144), tocmai un conflict cu tatăl: dorința de a-l întrece, comiterea în gând a „cumplitului paricid”, repulsia față de casa părintească. Fuga adolescentului lui Defoë are ca scop să facă imposibilă împăcarea cu idealul familial. „Contrar lui Ulise, care e un cutreierător al mărilor și în aceeași măsură un campion al reîntoarcerii, Robinson rupe odată pentru totdeauna cu cei pe care i-a renegat, nu le va mai călca niciodată pragul, niciodată nu se va mai sinchisi de ei, pentru el, ei au murit în clipa în care i-a părăsit. Întoarcerea nu-i va fi permisă decât atunci când moartea pe care le-a dorit-o mereu în taină va fi un fapt împlinit” (Robert, 1983: 144). Or, dorința fierbinte a lui Robinson de a fi fiul nimănui, orfanul absolut, trebuie să fi fost tocmai ceea ce l-a atras și pe Nestor Urechea în cultivarea acestei figuri. Supra-investind în reprezentări „fericite” ale filiației, excelând în ce privește cantitatea și diversitatea relațiilor filiale pe care le prevede, Nestor lasă să transpară o revoltă „oedipiană” prin chiar încărcătura culturală a arhetipului pe care și-l alege ca referință. E, ca și în cazul lui Defoë, o trecere, prin figura lui Robinson, de la „revolta vagă a utopistului la primul act revoluționar” (Robert, 1983: 149). „Robinsonii bucegiști” sunt revoluționari, pentru că nu suportă barierele – și conservatori, pentru că au nostalgia Edenului pierdut: dorința întoarcerii la confortul casei lor părintești de la Câmpina o au aproape din prima zi a expediției. Acolo însă unde Robinson al lui Defoë e un „alt Adam”, care își amenajează, prin naufragiul, un teritoriu al regalității perfecte, în care nimeni

³⁵ Cf. DEX, „Robinson” numește o „persoană care duce o viață izolată, singuratică”; „a robinsona” numește izolarea în natură, iar „robinsonada” e „povestirea despre naufragiții pierduți”.

nu îl controlează, Nestor prevede – iar trăirea în grup a robinsoniadei contribuie la asta – menținerea permanentă a supravegherii și controlului patern. „Naufragiul” în munți a „treimii” frățești Mitu-Dinu-Nelu apare ca un soi de obligație impusă de traseul inițiativ. Tot pluralul îl folosise și Jules Verne în *Școala Robinsonilor*, unde totul se petrece ca la Defoë, doar că insula pustie fusese în prealabil cumpărată de un miliardar american, pentru plăcerea și educația copiilor săi, scopul escapadei fiind depășirea infantilismului și vindecarea lor de himere. Boierul Toma nu chiar cumpărase Bucegii, dar prin Ciulică și prin Sava-vânătorul, el are neîncetat controlul asupra aventurilor trăite în sălbăticie de fiii săi. Nu e de mirare că tonul de parodie ce caracterizează textul lui Jules Verne se regăsește pe alocuri în textul lui Nestor; și că el devine marcă caracteristică a schițelor montane ale lui Alceu. De consemnat că „documentul” care mărturisește despre existența acestei „regizări” paterne a aventurii e tocmai testamentul boierului Toma, pe care fiii îl citesc la 30 de ani distanță de expediție, la sorocul fixat pentru împărțirea finală a „comorii” din peșteră. O narațiune a „copiilor găsiți” și asumați fără discriminare de un părinte generos se rescrie astfel ca narațiune a „copiilor pierduți”.

Filiație și regalitate

Pe lângă cultura necesară „bucegiștilor”, mai există un lucru surprinzător de care expediția în munți a familiei Urechia se dovedește a fi condiționată. Pentru ca spațiul sălbatic să se califice pentru explorare, el trebuie să fi implicat anterior, într-un fel sau altul, regalitatea. Importanța Bucegilor se justifică prin însemnele regale. Reperul nu îl va constitui Casa Regală în amplasarea sa centrală, bucureșteană, ci în situarea sa descentralizată, de recreere și vacanță: Sinaia și Peleșul³⁶. Băieții din *Robinsonii Bucegilor* stăteau de copii la Câmpina fără să fi avut nici ideea, nici dorința, de a face drumeții în Bucegi. Ceea ce îi sugestionează anume în acel an e faptul că văd trecând un cortegiu princiar (trăsuri cu cai albi, călăreți în haine albe) și află că în 1866, regele Carol vizitase mănăstirea Sinaia și de atunci începuse să își petreacă verile acolo împreună cu Elisabeta. Precedată

---

³⁶ Emanoil Bucuța scrie în 1937 aceste rânduri într-un articol din no. 3 din revista „România”: „Așezarea încă de acum aproape șaptezeci de ani a noilor Domni, deasupra Văii Prahovei, în arhondaricul mănăstirii lui Mihai Cantacuzino, Sinaia, ca să petreacă trei, patru luni din vară, a fost hotărâtoare. Așa au luat naștere, nu numai un drum nou între Țara românească și Transilvania alături de cele două, singurele umblate mai înainte, pe la Bran și pe la Bratocea, precum și o întregă salbă de sate și orașe, dar a luat naștere dragostea noastră pentru Bucegi. În ei și-a făcut România educația turistică. Iar Bucegii turistici sunt un dar făcut țării, „ale tale dintru ale tale”, de Carmen Sylva [...] De atâtea ori am întâlnit, în copilăria mea, pe Regele Carol, în uniformă, dar descins și rezemat într-un băț de munte, pe aleile tăiate în toate părțile la dorința lui, ca să lege între ele acele colțuri frumoase”. Fondată la 1900, Societatea Turiștilor Români îl va avea ca președinte pe Regele Ferdinand.

de această descindere la mănăstire a lui Carol și a Elisabetei, expediția celor trei adolescenți se vă încheia cu evenimentul inaugurării Peleşului, la care participă în staff-ul oficial și boierul-tată. Copiii nu îl însoțesc pe tată, ei sunt acolo absolut întâmplător, coborâți direct din munți – printr-un hazard de care ei înșiși se miră – tocmai în acea zi și în acel loc. Vor rămâne în mulțime la ceremonie, anonimi și neobservați. Iar această participare discretă, după cum va explicita mai târziu scrisoarea testamentară a tatălui, e prevăzută ca parte obligatorie a inițierii lor în ale sălbăticiei. Reperul Peleşului, a cărui construcție începe în 1875, e aproape la fel de important pentru literatura familiei Urechia precum Bucegii. Pentru V.A., Peleşul este și „locul” primei lecturi a legendelor sale, pentru care va organiza mai apoi turnee prin țară, pentru a aduna banii necesari construirii statuii lui Miron Costin. În 1887, ziarul *Românul* inițiasse o rubrică numită *Literatura română la Peleş*, care consemnează, pentru 29 iulie, următoarele: „Sâmbătă 15/27 iulie, d. și d-na V.A. Urechia au avut onoarea de a dejuna la Castelul Peleş. După dejun, la care luă parte d. I.C. Brătianu și doctorul în teologie d. Dulton, din Petersburg, Majestatea sa Regina dori să asculte două din legendele culese de d. V.A. Urechia, din acele ce d-sa povestesc la seratele literare, ce dă în folosul statuei lui Miron Costin [...] D. Urechia a arătat Majestății Sale machetele statuei lui Miron Costin și Majestatea Sa a binevoit a provoca scurte amintiri din viața nemuritorului cronicar. Această serată literară s-a prelungit mai multe ore, grație interesului cu care glorioasa noastră Suverană și poetă ascultă tot ce se referă la limba și istoria națiunii române” (Urechia, 1904: 44-45). E de remarcat că și Bucura Dumbravă e prietenă a reginei Elisabeta, ceea ce le unește pe cele două femei fiind tocmai interesul lor comun pentru plimbările montane.

Două par a fi, așadar, condițiile prealabile pentru desfășurarea expediției în Bucegi: cultura însușită de „ucenicii bucegiști” de la un dascăl străin, pe de o parte – ceea ce aduce cu sine întreaga discuție despre filiație ca moștenire problematică (felul în care se constituie grupul de excursioniști ca familie și familia ca grup de excursioniști); și, de altă parte, însemnele princiare asociate obligatoriu locului, *pentru ca* el să devină loc de plimbare „sălbatecă”. În fapt, însă, familia regală e tot o prezență a străinului care intervine într-un punct important al reprezentării românității. Regele e și el un străin care s-a expatriat și a fost adoptat de o altă cultură și de un alt teritoriu. Pentru a îndeplini această funcție de reprezentare, principesa Elisabeta ajunge să îmbrace portul popular românesc – ba chiar să îl impună întregii sale curți. Iată cum e percepută apariția ei de către cei trei copii care se simt sugestionați la „gânduri hoinărești” („să facă pe haimanalele”): „Doamna a adoptat portul național și l-a impus domnișoarelor de onoare. Ce plăcere să le vezi, purtând costumul național, atât de grațios și *pitoresc, pe când rătăcesc prin munți*, ori Dumineca, zi când se amestecă printre țărani, dimineața la biserică sau pe

pajiște, unde se înălțăuie hora, în care intră cu toatele” (Urechia, 1979: 33). Pitorescul munților și pitorescul costumului popular românesc se leagă astfel, și prin intermediul regalității, într-un proiect de relaxare sportivă și de divertisment de vacanță, care e în același timp un proiect politic. În locul echipamentului profesionist de „alpinist” pe care îl va recomanda și descrie Bucura Dumbravă în *Cartea munților*, Elisabeta și suita sa urcă pe munte în costum popular românesc – la fel cum o face și pedagogul francez (Genépin, Jnepeanu) investit de Nestor ca „pionier” bucegist. E modul cel mai vizibil în care expediția montană devine aici prilej de „cinstire” a familiei de adopție.

Istoria națională în cadru intim

Ce înseamnă însă, cu adevărat, să situezi filiația în centrul unei definiții a comunității naționale? Chestiunea e cât se poate de importantă, căci, în realitate, filiația e un element emancipator foarte particular. Ea mobilizează, fără să limiteze ideologic direcția în care mobilizează. E investirea unui mers înainte, într-o societate care nu (mai) are încredere cu adevărat în mersul înainte. Filiația vine cu propriile ei coordonate, nu e un întăritor al identității naționale deja definite. Ea implică conștiința unei datorii, pe care a lăsat-o un străbun. Poate că și Ienăchiță Văcărescu, când se adresa „urmașilor (săi) Văcărești”, se adresa, *cu adevărat*, urmașilor săi *Văcărești*, și nu nouă, tuturor. Nu e lipsit de importanță că toți moștenitorii săi – și Alecu, și Nicolae, și Iancu, și Elena, continuă să scrie poezie. Chiar literatura – „creșterea limbei românești” – devine pentru ei principala datorie de familie. Forma real testamentară a gestului și a discursului lui Ienăchiță nu trebuie minimalizată doar pentru că ne-am obișnuit să confundăm familia cu poporul în generalitatea misiunii care i-a fost delegată.

Alăturarea familiei Urechia cu cea a Văcăreștilor e, de altfel, cât se poate de justificată. Și într-un caz, și în celălalt la origine se găsește o veche familie boierească. Pentru Văcărești, aceasta e o familie din Țara Românească, cu proprietăți în satul Văcărești de lângă Târgoviște. Pentru Urechești, e o familie moldovenească, care s-ar trage, după spusele paharnicului Sion (Iorga, 2013: 217-219), chiar din familia Corvineștilor [„moldoveni și foarte vechi neam boieresc” (Lecca în Iorga 2013: 217)], ori, după alte opinii (Székely, 1993), din Urecheștii atestați în secolul XV, prin Nestor Ureche. Când V.A. simte nevoia să-și inventeze o filiație, care să-l lege genealogic de cronicarul Grigore Ureche, el o așază peste aceasta, deja existentă. Vrea să ateste o legătură de sânge nu doar cu familia boierească, ci și cu un deschizător de drumuri al culturii române³⁷. Aș zice tocmai de aceea

³⁷ Nevoia aceasta de legare de un „începător” al neamului la Urechești, o formulează, în analiza sa pe imaginarul genealogic al boierimii române, și Filip-Lucian Iorga: „Familia Ureche nu beneficiază doar de invenții genealogice pentru începuturile sale, ci și de un alt tip de mitologie genealogică, aceea a unei voințe a continuității pe care am numi-o „alegerea

că nu e de neglijat importanța acestor imagini ancestrale și recurența, între familia Văcăreștilor și cea a Urecheștilor, a temei – centrale – a pionierilor culturii.

Practic, cu fiecare nou scriitor care se adaugă pe linia succesiunii, o istorie de familie se re/scrie, în aceste două cazuri, ca istorie națională – și, reciproc, istoria culturii naționale se re/spune ca istorie de familie. În acest fel, însă, implicarea filiației angajează o privire a istoriei din perspectiva unor practici ale intimității. Istoria nu mai e narațiune colectivă, ci devine, prin filiație, o scenă intimă. Ideea a fost deja formulată de Laurent Demanze și Martine-Emmanuelle Lapointe, în deschiderea unui număr din 2009 consacrat filiației din revista *Études françaises* (Demanze, Lapointe 2009): « En somme, tout se passe comme si l’histoire ne pouvait désormais s’écrire sur le mode collectif et devrait être pensée, voire replacée, dans le contexte d’une intimité élargie » (Demanze, Lapointe, 2009: 7). Ea își dovedește din plin utilitatea în cazul Văcăreștilor și a Urecheștilor, unde relația dintre „părinții fondatori” ai culturii naționale și ai familiei e atât de strânsă.

Interesul pentru problematizarea acestei chestiuni în textele familiei Urechia e sporit de preluarea, ca spațiu al acestei intimități, a munților. Cadru al vacanței în familie, Bucegii, a căror experiență cei doi fii o fac, de mici, împreună cu tatăl, devin pentru ei imposibil de detașat de gesticulația paternă. Nu e nevoie ca V.A. să exploateze el însuși imaginarul Bucegilor ca parte a unei mitologii naționaliste. E suficient că el indică fiilor săi un mod de folosire a acestui spațiu și inițiază, în cadrele lui, și anume pentru ei, o experiență formatoare. Textele lui Nestor Urechia, care spun, toate, o istorie transparent autobiografică, alcătuindu-se ca un soi de autoficțiune care tematizează filiația, moștenirea și transmiterea valorilor, ar fi, de aceea, mai propriu să le calificăm nu ca *bildungsroman*, ci ca „récit de filiation”. Trăsătura principală a acestei specii ține, după Dominique Viart (Viart, 2009)³⁸, tocmai de o problemă care apare în procesul de transmitere a valorilor, de existența unui « souvenir-écran, qui n’est déchiffré que peu à peu » : « Il semble que cette insistance sur la figure du père soit liée au symbolisme paternel : celui-ci

---

strămoșilor semnificativi”, pentru sfârșitul genealogiei sale. Familia Ureche, a cronicarului Grigore Ureche, se stinge în secolul al XVII-lea; în secolul al XIX-lea, Urecheștii reapar brusc prin istoricul, scriitorul și omul politic V.A. Urechia, a cărui filiație din boierii Urechești a fost intens contestată” (Iorga, 2013: 218).

³⁸ Definiția pe care Viart o dă aici *romanului de filiație* e următoarea: « Cette forme littéraire a pour originalité de substituer au récit plus ou moins chronologique de soi qu’autofiction et autobiographie ont en partage, une enquête sur l’ascendance du sujet. Tout se passe en effet comme si la diffusion de la réflexion psychanalytique ayant ruiné le projet autobiographique en posant l’impossibilité pour le sujet d’accéder à une pleine lucidité envers son propre inconscient, les écrivains remplaçaient l’investigation de leur *intériorité* par celle de leur *antériorité* familiale » (Viart, 2009 : 96).

représente l'autorité, le savoir social, plus que la mère, plus largement vouée aux apprentissages intimes. *Il incarne le Discours* » (Viart 2009 : 103).

Prin insistență și revelații succesive, se ajunge mereu de la reprezentarea perfect armonioasă a raportului de filiație la sesizarea unor deficiențe în transmiterea moștenirii. Căci logica filiației și a sângelui implică, în realitate, multă dezordine. Ea angajează, inevitabil, figuri precum cea a bastardului și a orfanului, iar cu acestea nu mai regăsim nimic din structura normativă a familiei. E un simplu joc al substituirilor și al re poziționărilor (ce nu exclude nici senzaționalul), un sistem de permutări mecanice. Ocuparea unei anume poziții nu e nici pe departe asigurată. Intervin mereu redistribuirile, și cam toate identitățile asumate sunt incomode. Așa se explică de ce, deodată cu intimitatea, filiația aduce, în scenariul naționalist, și un anume impredictibil. O istorie națională construită după logica filiației nu e doar o istorie națională desfășurată în cadru intim, ci și una în care identitatea națională ajunge să se stabilească după o logică a hazardului. Iar asociat dezordinii, își face apariția și un sentiment al rușinii. Cel mai adesea nu e o rușine personală, și nici nu se leagă în mod direct de asumarea unei distanțe față de mediul de origine. E mai degrabă o rușine insidioasă, ce rămâne vagă, ca un soi de culpabilitate a generației prezente, ce-și conștientizează și asumă degradarea în raport cu înaintașii: nu doar cu strămoșii, ci și cu generația anterioară. Implicarea unei discipline precum psiho-genealogia se poate dovedi de aceea utilă.

*

În *Vraja Bucegilor*, Nestor Urechia ține să refacă scenariul excursiei „frățești” pe Valea Seacă la o generație distanță. Aceeași dispunere a rolurilor e reluată pentru a reprezenta, încă o dată, o „treime”. Ghizii rămân Neguțoi și Ciulică, în dispunerea pe poziție „slabă” a vânătorului (disparent și aici, și cu arma lăsată acasă, căci nu e sezon de vânătoare) și pe poziție „tare” a ciobanului”. Suntem de acum în 1912-1918 (prima excursie fusese în 1875). O *Lămurire*, în textul unei note de subsol, stabilește cu claritate filiațiile: „În cartea *Robinsonii Bucegilor*, ce am publicat în anul 1916, am povestit întâmplările a trei băieți români, flăcăiași în vârstă de 14-15 ani: Mitu (Dumitru) Verescu, Dinu (Constantin) Verescu, vărul cel dintâi și Nelu (Ionel) Virea, nepotul profesorului francez Louis Viré, preceptorul acestor trei copii. Sub călăuzirea lui Sava Neguțoi, un vestit vânător din Plaiul Peleşului, și a căpitanului Ciulică, om de casă al bătrânului Verescu, Mitu, Dinu și Nelu au făcut, în vara anului 1875, o excursie în Munții Bucegi și, printr-o întâmplare într-adins rostuită, s-au pomenit închiși într-o vale prăpăstioasă, Valea Seacă a Caraimanului, unde au pățit multe până să se poată întoarce în lume. [...] Între timp, Mitu și Nelu s-au căsătorit, cel dintâi cu o franceză, cel de al doilea cu o româncă din neamul Vereștilor și au

căpătat copii: Mitu un băiat – Radu, iar Nelu un băiat, Nestor, și o fată, Aimée...” (Urechia, 1979: 219-220).

Cei care formează grupul actual sunt așadar, din nou trei adolescenți, copii ai celor de dinainte, refăcând amestecul de sânge românesc și francezesc. Modelul francofon a fost între timp înlocuit de cel englez („formația” pe care o alcătuiesc cei trei copii e de tip *boy-scout*), nu sângele, ci „moda” fiind acum cea care decide lecturile. Dar a rămas un model străin. E pentru prima oară când o fată e inclusă în grup: Aimée. În mod curios, deși numele ei pare că reclamă un părinte francez, ea se dovedește a fi fiică nu a lui Mitu, cel căsătorit cu franțuzoaică, ci a lui Nelu, cel căsătorit cu româncă. Trebuie remarcat, de asemenea, că această fată e prezentă în text cu numele real: Aimée e fiica lui Nestor Urechia. Acestei fiicei se datorează o parte din desenele care compun ilustrația celei de a doua ediții din *Robinsonii Bucegilor*. E deci o fiică ce nu rămâne fără a se implica în creația tatălui³⁹; e, din următoarea generație, cea care devine sensibilă la „moștenire”. Reluarea la distanță, fără schimbări majore, a expediției în Bucegi făcută de familia Urechia subliniază încă o dată – dacă mai era nevoie – în ce măsură acest mod de a petrece vacanța se perpetuează în cadrele familiei, fiind parte a tradiției și în același timp mijloc devenit obligatoriu de educație și model (predeterminat) de creație. Participarea lui Aimée la expediția din 1912 e de natură să sublinieze însă și o absență care intervenise la expediția din 1875: cea a Corinei, sora lui Nestor și a lui Alceu. Lipsise într-adevăr Corina și de la expedițiile în Bucegi sau numai de la narativizarea lor? Lipsise fiindcă era fată – și emanciparea necesară pentru includerea unei fete în scenariul unei educații politice nu intervenise încă la 1875? Sau lipsise fiindcă, din cei trei frați, Corina singură nu făcuse literatură; nu se achitase, deci, de „datoria” literaturii pe care o lăsase V.A.?

4. Forme literare genealogice

Asupra acestei idei a literaturii făcute ca datorie de familie aș mai insista puțin. Obligația transmisă fiilor de tată devine astfel (și) un suport pentru definirea spațiului autonom al artei. Asemenea forme literare, care vin printr-o naștere spre cel care le cultivă, care ajung la el într-o ordine a sângelui, Georges Didi-Huberman le numește *forme genealogice*. Asemănarea cu tatăl începe prin a se defini antropologic, spune gânditorul francez în *La ressemblance par contact* (Didi-Huberman, 2009) –, formulând ideea unei *transmisii* care conjugă reproducerea sexuală și instituția

³⁹ Prin mijlocirea lui Aimée, Nestor Urechia devenise el însuși „tată adoptiv” al unui artist. E vorba de Constantin Găvenea (1911-1994), pictor român. Rămas orfan de tată în Primul Război Mondial, și crescut de mama sa, Elisabeta Găvenea, care se afla în serviciul familiei Urechia, Constantin are primul contact cu artele frumoase prin intermediul lui Aimée, care studiasse artele la Paris. Ca artist, Găvenea va rămâne un autodidact.

genealogică. A semăna înseamnă, mai întâi, a semăna cu părinții tăi, iar organizarea simbolică a oricărei societăți se vede obligată să inventeze, în fiecare caz în parte, un echivalent vizual pentru a exprima această moștenire grea de semnificație⁴⁰. Ceea ce se transmite însă, în situații precum cea pe care o discut, e mai mult decât o asemănare fizică. E o *formă părintească*: o formă împrumutată de la un strămoș, care e în același timp o formă amprentată de modul în care o folosise acela. Prin *forma genealogică*, originea se vrea recunoscută, pe de o parte, ca restaurare, ca restituire; pe de altă parte, ea se prezintă însă ca ceva ce rămâne deschis. „Originea cristalizează în acest sens dialectic noutatea și repetiția, supraviețuirea și ruptura” (Didi-Huberman, 2021: 87).

În cazul „poetilor” Văcărești, nu întâmplător asimilați ca o instanță creatoare colectivă, această formă „părintească” e cea a poeziei anacreontice. Începe prin a scrie în stil anacreontic Ienăchiță Văcărescu (1740-1797), cu influențe din cântecele de lume. Va scrie, după el, fiul său Alecu Văcărescu (1769-1799) o poezie erotică de factură neoanacreontică. Apoi fiul său Nicolae (1785-1825), tot o poezie erotică de factură neoanacreontică, alături de elegii preromantice. După ei, în următoarea generație, va face același lucru Iancu Văcărescu (1792-1863), fiul lui Alecu, combinând poezia de dragoste neoanacreontică cu lirica cetățenească; și apoi Elena Văcărescu (1866-1947), nepoata lui Iancu, care va oferi și primele traduceri în franceză din poezia populară românească, în *Le Rhapsode de Dâmbovița*, care primește Premiul Academiei Franceze.

Cu literatura care se face în familia Urechia se întâmplă ceva asemănător, deși e mai puțin evident. Forma literară pe care tatăl o transmite mai departe, el o luase de la pașoptiști, și, înainte de ei, de la cronicarii moldoveni. E vorba de legendă. E interesant că sub semnul acestei forme, V.A. ajunge să își plaseze multe din textele pe care le scrie, de facturi din cele mai diverse: și nuvele, și evocări, și scrieri memorialistice. Din cele două volume de *Legende române*, apărute în 1904, primul se subintitulează *Cum era odinioară. Nuvele. Reminiscențe*, iar cel de al doilea *Viața în trecut. Reminiscențe*. A fost unul dintre lucrurile care au uimit, în cazul său: că sub numele de „legende române” se găsesc texte atât de puțin „canonic” legendare. (A fost de aceea apropiat mai degrabă de *Anecdotele populare* ale lui Theodor Sperantia decât de *Legendele românilor* ale lui Ispirescu). Pe V.A., legenda îl interesează prin posibilitatea de a construi, prin mijloace ale mitologiei, o exemplaritate. Și îl mai interesează ca mărturie a originilor.

---

⁴⁰ „La ressemblance est d’abord un paradigme anthropologique : elle pose une question de transmission – là ou se conjuguent la reproduction sexuelle et l’institution généalogique. Ressembler c’est d’abord ressembler à ses parents, et l’organisation symbolique d’une société se doit d’inventer, à chaque fois, la loi congruente pour exprimer ce rapport visuel, cet héritage lourd de sens” (Didi-Huberman, 2008: 52).

Poate fi vorba de originile unui teritoriu, de originile unor locuri, ale unei culturi, ale unei națiuni – sau, pur și simplu, de originile unei persoane. În acest din urmă caz, se „califică” ca legendă orice narațiune a unei vieți, care coboară până la începuturile ei. Legenda – și nu romanul – își revendică aici romanțarea. E de ajuns, în ce-l privește, ca romanul să fie ancorat într-o comunitate apucată de la momentul apariției sale, pentru ca el să treacă drept legendă. S-ar putea în fapt vorbi la V.A. de un soi de extensie a domeniului legendei, care face posibil ca această formă literară să devină tipar exclusiv în care se toarnă nu doar raportul scriitorului cu realitatea, ci – lucru și mai semnificativ (căci sunt incluse și „amintirile”, și „evocările”) – chiar raportul scriitorului cu actualitatea.

Legenda reapare în textele lui Nestor. Ea e aici integrată în formatul de secolul XIX al memorialului de călătorie, care rezervă un spațiu anume culegerii de folclor. Chiar dacă expediția în munți nu e în mod direct justificată de misiunea folcloristă, aceasta nu e deloc neglijabilă ca ocupație a excursionistului, căci e chiar cea care justifică politic importanța parcursului turistic. Insertul folcloric e introdus, punctual, ca mod de (pe)trecere a timpului și în același timp, am spus-o deja, de scanare – etnografică – a unui teritoriu. Găsim, în *Robinsonii Bucegilor*, de pildă, texte precum *Albina și Ariciul sau cum s-au făcut munții* (Urechia, 1923: 186-190), sau *Steaua celor trei Crai de la Răsărit, floarea Bucegilor, floarea Reginei* (190-194). Sunt legende ale unor formațiuni geologice, ale unor locuri (piscuri, creste, peșteri diverse, colibe), sau ale florei (povestea florii de colț – ca „floare a Bucegilor” etc.). „Misiunea” culegerii legendelor o asumă Ciulică, „fiul” cel mai apropiat de popor al boierului Toma.

Forma aceasta legendară, care se leagă strâns de o topografie a locului și care e culeasă în timpul unor expediții făcute în munți (moldovenești și muntenești), are o tradiție bogată în literatura română, începând cu 1840. Alecu Russo o numește, specific, „legendă montagnardă”. O găsim cultivată de Alecsandri, Alecu Russo, Nicu Gane, Mihail Ciciuran. În urma unei expediții la Dorna sau la Pietrele Doamnei, Gane scrie *Piatra lui Osman și Comoara de pe Rarău*. După un voiaj în Moldova, în 1839, Russo culege ca „legendă montagnardă” *Piatra Teiului (La Pierre du Tilleuil)*; tot a lui, culeasă pe valea Bicazului, de la o „călăuză poetică”, e și *Stânca Corbului (Le Rocher du Corbeau)*. După o expediție în „bătrânii munți ai Bistriței”, făcută cu Alecsandri și Russo, Mihail Ciciuran scrie *Piatra Corbului*, publicată în *Propășirea* (1844)⁴¹. Spre deosebire de aceste texte, modul lui Nestor de a folosi legenda nu reprezintă doar gestul autentic – și redat „pe viu” – de restituire a unui text folcloric. E vorba aici, așa cum fusese și la V.A., de o legendă care funcționează ca filtru al realității pe care o trăiește personajul. E o nevoie de a face din forma genealogică o formă activă, de a

⁴¹ V. în acest sens Faifer, 1993: 205 și Mironescu, 2016: 49-66.

nu o lăsa doar pe mâna colecționarilor și a folcloriștilor. Nu atât sensul legendei e important, cât zonele și modurile ei de utilizare. Încercarea e de a identifica un tip de gest care să fie emanat spontan de o comunitate: cum să vorbești despre identitatea națională altfel decât printr-o formă autorizată; cum să stabilești instanța care o legitimează și o autentifică.

Alegerea legendei lasă să se perceapă încărcarea, prin filiație, a unei arte anonime, neasumate prin semnătură. În fapt, prin filiație se obține o „atemporalitate”. În același timp, devine evident anacronismul acestei forme, căci în momentul în care Nestor ajunge să cultive legenda, după V.A., literatura română dispunea deja de un întreg catalog formal: ar fi avut de unde alege. După cum maniera anacreontică, nouă atunci când o cultiva Ienăchiță Văcărescu, era demult datată atunci când o va cultiva Elena Văcărescu. E foarte clar, și în cazul familiei Urechia, ca și în cel al Văcăreștilor, că genealogia sugerează o rămânere în vechi, și în același timp, o dorință de a varia și de a improviza în cadrele formei învechite. E aici o voință expresă de menținere într-o literatură care nu e (încă) o literatură, atunci când literatura cu normă întreagă își începuse deja demult existența. Dar *forma genealogică* e – spune Georges Didi-Huberman – întotdeauna o *formă anacronică*. Pentru ca cineva să transmită o moștenire, e nevoie ca el să moară mai întâi. Lucrul e valabil și în cazul formelor. Pentru ca ele să se transmită și să supraviețuiască, trebuie să știe și să dispară⁴². Originea și noutatea se combină astfel dialectic: originea nu mai e gândită ca o simplă sursă a viitorului; noutatea nu mai e gândită ca simplă uitare a trecutului (Didi-Huberman, 2009: 186).

Poate că nu ar fi un lucru lipsit de interes să încercăm să-i privim pe scriitorii noștri pașoptiști – prin gustul lor pentru formele genealogice – ca fiind în căutarea unui mod legitim de transmitere a unei/ unor forme literare în propria comunitate națională. De aici și investigarea identității celui care le-a oferit forma: cronicarul. E, în fond, un calcul de autorizare. 1840 e momentul în care scriitorii români descoperă bogăția de forme de care dispune literatura central-europeană (franceză mai ales, italiană, spaniolă, engleză), forme din care s-ar putea alcătui și literatura română; de unde revelația că e posibil să se raporteze la ele ca la niște forme genealogice. Fiindcă e nevoie să activezi în spatele acestei bogății și diversități o formă genealogică, ca să poți prevedea limitele unui potențial aparent infinit. Totul se rezolvă simplu dacă consideri că o parte din aceste forme se nasc spre tine, vin spre tine pe o ordine a sângelui. Situat la antipod de V.A. Urechia, Maiorescu a vrut să evite chiar

---

⁴² « L'institution généalogique [...] n'est pas seulement, loin s'en faut, affaire de naissance et d'embryogenèse. La généalogie se définit plutôt d'un certain support entre *vie donnée* et *vie perdue*. Pour transmettre un héritage – la ressemblance en est un – il faut d'abord mourir. Et pour que les formes elles-mêmes se transmettent, survivent, il faut aussi bien qu'elles sachent disparaître » (Didi-Huberman, 2009: 59).

această fantasmă genealogică. A recurs, în locul ei, la o ordonare rațională, a negat problema rasei, a crezut că nu trebuie să ne revendicăm de la o genealogie ca să evităm nebunia imitației, ci trebuie să executăm totul corect și frumos, și atunci intrăm în ordinea primă a valorilor, nu în cea secundă. Acolo unde V.A. a dat soluția genealogiei, Maiorescu a dat soluția universalității. Să-i acordăm însă o clipă de atenție lui V.A., în locul lui Maiorescu, și soluției scurt-circuitării filiale pe care o propune el. Prin căsătoriile cu străinul pe care le prevede V.A. (cu francezul, cu italianul, cu spaniolul), o gamă a sexualității e adusă în prezent și e lăsată să irige formele literare, care capătă, astfel, o importanță politică. Iar forma literară moștenită se lasă spusă în contactul cu străinul, căci străinul ajunge, prin căsătorie, să se investească în formele de viață românească, recunoscându-le, autorizându-le, intrând cu ele în con-sanguinitate.

Referințe:

- Angheliescu, M. (2015). *Lâna de aur. Călătorii și călătoriile în literatura română/ Golden wool. Travels and travels in Romanian literature*. București: Cartea Românească.
- Aricescu, C.D. (1872). *Ua Preamblare pe munți sau lumea reală și lumea ideală/ Pre-walk on the mountains or the real world and the ideal world*. București: Imprimeria Națională Antrepr. C.N. Rădulescu.
- Bălăcescu, C. (1845). Relația voiajului meu ce am făcut cu tata la deal/ The relationship of my trip with my father on the hill. In *Curierul românesc*. XVII. nr. 83. 84. 91.
- Bucuța, E. (1938). Figuri literare. Praznicul unui clasic/ Literary figures. The feast of a classic. In *Revista Fundațiilor Regale*. nr. 11.
- Caragiale, I.L. (1942). *Opere VII. Corespondență/ Works VII. Correspondence*. București: Fundația Regală pentru Literatură și Artă.
- Cazimir, Ș. (1956). Misterul Doamnei L/ The Mystery of Mrs. L. In *Viața românească*. nr. 11.
- Călinescu, G. (1964). Omul cu șapte nume/ The man with seven names. In *Contemporanul*. nr. 14. 20 aprilie 1964.
- Demanze, L. (2009). Les possédés et les dépossédés/ The possessed and the dispossessed. In „*Études françaises*”. vol. 45. no. 3. 11-23.
- Demanze, L.; Lapointe, M.-E. (2009). Présentation (Figures de l'héritier dans le roman contemporain)/ Presentation (Figures of the heir in the contemporary novel). In *Études françaises*. vol. 45. no. 3. 5-9.
- Didi-Huberman, G. (2008). *La Ressemblance par contact. Archéologie, anachronisme et modernité de l'empreinte/ Ressemblance by contact. Archaeology, anachronism and modernity of the imprint*. Paris : Minuit.
- Didi-Huberman, Georges (2021). *În fața timpului. Istoria artei și anacronismul imaginilor/ Devant le temps. Histoire de l'art et anachronisme des images*. București: Tact.

- Dumbravă, B. (1924). *Cartea Munților/ Book of the Mountains*. București: Cartea Românească S.A.
- Faifer, F. (2006). *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar/ The signs of Hermes. Travel memoirs (up to 1900) between real and imaginary*. Iași: Timpul.
- Gane, E. (1909). *Călătoria me la munte (Fălticeni – Stănișoara – Broșteni)/ My journey to the mountains (Fălticeni - Stănișoara - Broșteni*. București: Noua Tip. „Profesională”, Dim. C. Ionescu.
- Goia, V. (1978). *V.A. Urechia/ V.A. Urechia*. București: Minerva.
- Hogaș, C. (1914). *Pe drumuri de munte/ On mountain roads*. Iași: Editura Vieții românești.
- Iorga, F.-L. (2013). *Strămoși pe alese. Călătorie în imaginarul genealogic al boierimii române/ Ancestors of the chosen ones. Journey in the genealogical imaginary of the Romanian nobility*. București: Humanitas.
- Manolescu, G. (1899). *Excursii în Bucegi/ Excursions in Bucegi*. In *Ziarul călătoriilor și al întâmplărilor de pe mare și uscat*. II. nr. 99.
- Mironescu, D. (2016). *Un secol al memoriei. Literatură și conștiință comunitară în epoca romantică/ A century of memory. Literature and community consciousness in the Romantic era*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioana Cuza”.
- Negruzzi, I. (1868). *Primblări (prin munți)/ Walks (through the mountains)*. In *Convorbiri literare*. 1868. nr. 8.
- Negruzzi, I. (1980). *Din Carpați/ From the Carpathians*. In *Scrieri I/ Writings I*. București: Minerva. 513-534.
- Pencioiu, Gr.D. (1886). *De pe munți (Schițe din voiaj)/ From the mountains (Sketches from the trip)*. In *Revista olteană*. I. nr. 6.
- Popescu, N.D. (1886). *Două luni la Sinaia/ Two months in Sinaia*. In *Calendar pentru toți românii*. IX. nr. 91-110.
- Robert, M. (1983). *Romanul începuturilor și începuturile romanului/ The novel of the beginnings and the beginnings of the novel*. București: Univers.
- Speranția, T. (1889). *Anecdote populare/ Popular anecdotes*. București: Ed. Librăriei și Tipografiei Școalelor.
- Székely, M.M. (1993). *Neamul lui Nestor Ureche/ Nestor Ureche's family*. In *Arhiva genealogică*. an V. nr. 1-2.
- Thibaudet, A. (1973). *Stilul călătoriei/ The style of travel*. In *Reflecții/ Reflections*. București: Minerva.
- Urechia, A. (1868). *Din memoriile unui explorator român/ From the memoirs of a Romanian explorer*. In *Adevărul de joi*. I. nr. 6-8.
- Urechia, A. (1894). *O săptămână la Sinaia (File de carnet)/ One week in Sinaia (Notebook files)*. In *Familia*. XXX. nr. 28.
- Urechia, A. (1921). *Din memoriile unui explorator român. 24 de ore la Iași/ From the memoirs of a Romanian explorer. 24 hours in Iasi*. In vol. *Verzi și uscate/ Green and dry*. București: Alcalay. 123-142.
- Urechia, N. (1882). *O excursie în Rucăr în 1879/ A trip to Rucăr in 1879*. In *Literatorul*. III. nr. 11-12.

- Urechia, N. (1888). O excursie la Bușteni în 1885/ A trip to Bușteni in 1885. In *Revista nouă*. I. nr. 9.
- Urechia, N. (1903). Călători.../ Travelers... In *Revista idealistă*. I. nr. 3.
- Urechia, N. (1907). *Căruța poștei (Cum călătoreau strămoșii noștri)/ The mail cart (How our ancestors traveled)*. București: Alcalay.
- Urechia, N. (1911). *Drumurile noastre/ Our roads*. București: Institutul de arte grafice Carol Göbl.
- Urechia, N. (1913). *Drumul Brașovului/ The road to Brașov*. București: Institutul de arte grafice Carol Göbl.
- Urechia, N. (1916). *Dragi să ne fie munții/ Dear to be our mountains*. București: Tipografia „Jockey-club” Ion C. Văcărescu.
- Urechia, N. (1916). *Umbletul pe jos/ Walking*. București: Alcalay.
- Urechia, N. (1923). *Robinsonii Bucegilor/ The Robinsons of Bucegi*. București: Socec & Co..
- Urechia, N. (1925). *Carte de bun trai. Comedie într-un act/ Good living book. Comedy in one act*. București: Tipografia „România Mare”.
- Urechia, N. (1979). *Vraja Bucegilor/ The magic of the Bucegi*. București: Ed. Sport-Turism.
- Urechia, V.A. (1851). *Grinda de aur sau Previderea unui părinte bun/ The Golden Beam or The Provision of a Good Father*. Iași.
- Urechia, V.A., Movilă, M.B. (Doamna L.) (1857). *Omul muntelui/ The man of the mountain*. București: Imprimeria C.A. Rosetti.
- Urechia, V.A., Movilă, M.B. (Doamna Marie L.) (1863). *Les sept montagnes. Histoire moldave/ The Seven Mountains. Moldovan History*. Paris: E. Denter Editeur-Libraire.
- Urechia, V.A. (1904). *Legende române I-II/ Romanian legends I-II*. București: Editura Librăriei Socec & Co.
- Urechia, V.A. (1976). *Scrieri literare/ Literary writings*. București: Minerva.
- Vaillant, J.A. (1844). *La Roumanie ou histoire, langue, littérature, orographie, statistique des peuples de la langue d’or, ardaliens, vallaques et moldaves, résumés sous le nom de romans/ Romania or history, language, orography, statistics of the peoples of the golden language, ardaliens, vallacs and moldavians, summarized under the name of romans*. Paris: Artur Bertrand éditeur.
- Viart, D. (2009). Le silence des pères au principe du „récit de filiation”/ The silence of the fathers at the principle of the „narrative of filiation”. In *Études françaises*. vol. 45 (Figures de l’héritier dans le roman contemporain/ Figures of the heir in the contemporary novel). no. 3. 95-112.
- Xenopol, A. (1891). Sinaia/ Sinaia. In *Ecoul Carpaților*. I. nr. 8-10.
- Xenopol, A. (1928). *Prin cetatea Carpaților/ Through the Carpathian fortress*. București: Tip. Curtii Regale.
- Xenopol, A.D. (1906). Un suiș pe Ceahlău/ A climb on Ceahlău. In *Arhiva*. XVII. nr. 6.
- Zamfirescu, D. (1982). *Din munți/ From the Mountains*. In *Opere V/ Works V*. București: Minerva. 217-241.